

ללכת אחר עצבת

עיונים וביאורים בפרשת השבוע

גליון תריד
ערש"ק פרשת לך לך ה'תשע"ח

מתי שב תרח בתשובה?

"לך לך" - תחילת עם ישראל

ב' גדרים במצות מיצה

לא להשאיר זמן פנוי



אבל כשישנה הזהירות - הנה לא זו ממצרים", שע"י "מצרים" נעשה "ויעל" בלבד ש"מצרים" אינה מזיקה, ולא זו בלבד - עלי", "כיתרון האור מן החושך".
ש"נחתת וסלקת" (שיוצא ממצרים באותה מדריגה כפי שהי' לפני'ז), אלא "ויעל" אברם
(ש"פ לך לך תשכ"ה)

אין ללכת אחרי "רוח הזמן"

אין ללכת אחרי "רוח הזמן". ודבר זה צריך להיות באופן ניכר כך שהילדים ידעו שאביהם ואמם שונים מכל השאר: נשים אחרות לבושות בבגדים שצניעותם אינה בהידור, אבל אמם לבושה בצניעות בתכלית; אבות אחרים אינם נשמרים מלרמות את הזולת בעסקיהם, אבל אביהם אינו מנסה לרמות איש, אלא נושא ונותן באמונה, וכיו"ב.

אפילו כשהילד קטן עדיין, ואינו יכול לקלוט את משמעותם של תורה וקדושה, יכול הוא כבר להבין שביתו שונה מביתם של אחרים - "ונפלינו". ובמילא אין הילד לומד מילדים אחרים, ואדרבה - כשרואה שילדים אחרים מתנהגים שלא כראוי ואינם נשמרים מגזל, ולוקחים משדות זרים לא רק "דודאים" של הפקר, הרי ענין זה גופא הוא עבורו הוראה ברורה שלא לנהוג כך; הוא יודע שאלו אינם חברים עבורו.

(שמחת תורה תשמ"ז)

פתח דבר

בעזתי"ת.

לקראת שבת קודש פרשת לך לך, הננו מתכבדים להגיש לקהל שוחרי התורה ולומדי, את קונטרס 'לקראת שבת' (גליון תריד), והוא אוצר בלום בעניני הפרשה מתוך רבבות חידושים וביאורים שבתורת נשיא ישראל ומנהיגו, כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע.

וזאת למודעי, שבדרך כלל לא הובאו הביאורים כפי שנאמרו, ואף עובדו מחדש ונערכו ע"י חבר מערכת, ולפעמים בעת העיבוד הושמט ריבוי השקו"ט בפרטי הענינים והרחבתם עם המקורות כפי שהם מופיעים במקורם [ובפרט במדור "חידושי סוגיות", שמופיעים כאן רק עיקרי הדברים], ויש להיפך, אשר הביאורים נאמרו בקיצור וכאן הורחבו ונתבארו יותר ע"פ המבואר במקומות אחרים בתורת רבינו. ופשוט שמעומק המושג וקוצר דעת העורכים יתכן שימצאו טעויות וכיו"ב, והם על אחריות המערכת בלבד, ושגיאות מי יבין. ועל כן פשוט שמי שבידו הערה או שמתקשה בהבנת הביאורים, מוטב שיעיין במקורי הדברים (כפי שנסמנו על-אתר או בתוכן הענינים), וימצא טוב, ויוכל לעמוד בעצמו על אמיתת הדברים.

◇ ◇ ◇

ויה"ר שנוכח לקיום היעוד "כי מלאה הארץ דעה את ה'", ונוכח לשמוע תורה חדשה, תורה חדשה מאתי תצא, במהרה בימינו ותיכף ומיד ממש.

בברכת שבתא טבא,
מכון אור החסידות

לקראת שבת

כג

נבילה כדי לפושטה וכו'.

הוא עסוק כל השבוע!

וכ"כ טרודים (פאריאגט) בעבודה עם הנבילה בשוק, עד שלא נשאר זמן עבור (להבדיל) תפלה בציבור - שלא לדבר על אריכות התפלה - ולימוד שיעור בנגלה ובחסידות וכו'.

חמש דקות לאחר המנין, כבר לא רואים אותו...

ואם הוא סוחר - הרי הוא עסוק ב"קידוש שם שמים ברכים", עי"ז שיראה שגם יהודי חרדי ("א פרומער איד") אינו "בטלן" ויכול להתחכם במסחר וכו' וכו'.

מנין מתחיל כל הנ"ל - מהחסרון בזהירות "כאשר הקריב לבוא מצרימה". הוא חושב, שעליו להישמר רק בענינים שבדקות דקות, אבל בענינים "גסים", ובפרט שלא יכשל בענינים של פועל - בזה הוא בטוח.

כיון שבעבר הי' "משכיל", "עובד", מנהיג כל אנ"ש שבסביבתו (ונדמה לו ש"תעזובני יום יומיים אעזבך" לא שייך אליו, ולכשירצה - הנה "בן לילה" יחזור להיות "משכיל" כו'), וא"כ, מה שייך שהוא יצטרך להישמר מענינים כאלו?!

על זה באה ההוראה, שמצרים פעלה ירידה אפילו באברהם אבינו, ואפילו מצד נשמתו. ולכן הנה עוד קודם שהגיע למצרים, אלא רק "הקריב לבוא מצרימה" - חיפש כבר כיצור להישמר, "הגיע השעה שיש לדאוג".

אלא שאצל אברהם, הנה גם הירידה היתה בעניני קדושה. ואילו אצל כל אדם, יכולה "מצרים" לפעול ירידה בעניני רשות והיתר, ועוד למטה יותר.

בימים שעברו, הנה גם בעלי עסקים למדו וגם - בשבת עכ"פ - התפללו באריכות, ולא רק מצד נפש האלקית, אלא גם מצד נפש הבהמית: "לא התאים" לו ("אים איז ניט אנגעשטאנען") שלא להתפלל בשבת באריכות, באמצע השבוע, עסוק הוא ואין לו זמן (או שנדמה לו כך), אבל בשבת ה"ה מאריך בתפלה כמ"ש באגה"ק (ס"א); "לא התאים" לו שלא לחזור חסידות ברכים, בשעה שמדובר אודות חזרת חסידות - צריך הוא לחזור טוב יותר מכולם, וכשישנה שאלה בהמשך תרס"ו או בהמשך תער"ב, צריך לשאול אצלו, והוא יראה שאף שהוא עסוק כל השבוע בעסק וכדומה, יברר ("ער וועט דורכטאן") את הענין ויענה על השאלה.

כל זה הי' פעם. אבל כיום, ובאמריקא - הנה בשבת, חמש דקות לאחר המנין, כבר לא רואים אותו. ורק בר"ה ויוהכ"פ - שאז נוגע לו הדין ומשפט בנוגע לענינים גשמיים - מתארכת תפלתו עוד רבע שעה... וכשישנה שאלה בהמשך תרס"ו וכדומה - אין שייך שישאלו אצלו: הרי

הוספה

לקט מתוך דברות קודש
בעניני הוראה, הדרכה וחיזוק בעבודת השי"ת
דברים אלו לא הונחו על ידי רבינו, ובאו כאן כמעט ללא עריכה,
באופן שנאמרו, מלבד שינויים קלים להקל על הקורא

הרחקה מהשפעות זרות

על זה באה ההוראה, שמצרים פעלה ירידה אפילו באברהם אבינו, ואפילו מצד נשמתו. ולכן הנה עוד קודם שהגיע למצרים, אלא רק "הקריב לבוא מצרימה" - חיפש כבר כיצר להישמר, "הגיע השעה שיש לדאוג". אלא שאצל אברהם, הנה גם הירידה היתה בעניני קדושה. ואילו אצל כל אדם, יכולה "מצרים" לפעול ירידה בעניני רשות והיתר, ועוד למטה יותר

סיפורי התורה (מלשון הוראה)
הם הוראה בעבודתנו. ובפרט סיפורים מאברהם אבינו, שהוריש לכל בני" את האהבה המסותרת - שאהבה זו מביאה לקיום כל התומ"צ, שיהי' "קרוב אליך הדבר מאד בפין ובלבבך לעשות" - והרי ענין הירושה הוא באופן שהיורש נוטל הכל - הרי בודאי שהסיפורים של אברהם אבינו הם הוראה בעבודתנו:

אצל כל אחד צריכה להיות זהירות מיוחדת "כאשר הקריב לבוא מצרימה" - ל"מצרים" שלו והתאווה המיוחדת שלה, המדינה והסביבה שיש להם השפעה על האדם הנמצא בהם (נוסף לכך שכללות ענין ירידת הנשמה בגוף הו"ע של גלות מצרים).

"מצרים" שבה נמצאים אנו, היא ארצות הברית.
הסדר במדינה זו הוא - ש"צריכים" לחיות ברחבות, ולא להצר לעצמו, וגם לא לשבור ולשנות טבעו ורגילותו, כי עי"ז ה"ה מיצר לעצמו;
כאן אין דבר שנחשב ל"מותרות".
אדרבה: כמה שיש לו - הרי זה עדיין מעט, שהרי בביתה של השכנה יש יותר...

את דברי הגמרא "פשוט נבילתא בשוקא כו' ולא תימא כהנא אנא וגברא רבא אנא" מנצלים (לא בשביל פרנסה המוכרת, אלא) בשביל עניני מותרות שבמותרות; שהרי הוא פשוט נבילה בשוק, באמרו: "כהנא אנא וגברא רבא אנא", ומוכרח שיהי' לי הכל, ולכן מוכרחני לחפש עוד

קובץ זה יוצא לאור לזכות
הני לומדי ותמכי אורייתא, רודפי צדקה וחסד,
ראשונים לכל דבר שבקדושה
ה"ה האחים החשובים
הרב החסיד ר' ישראל אפרים מנשה
והרב החסיד ר' יוסף משה
וכל בני משפחתם שיחיו
ולזכות אביהם ה"ה הרב החסיד
ר' מאיר שי'
זאיאנץ
ס. פאולו ברזיל
יהי רצון שיתברכו בכל מילי דמיטב מנפש ועד בשר,
ובהצלחה רבה ומופלגה בכל אשר יפנו, תמיד כל הימים



מכון אור החסידות Or Hachasidus
סניף ארץ הקודש Head Office
ת.י. 2033 1469 President St. #BSMT
כפר חב"ד 6084000 Brooklyn, NY 11213
03-738-3734 United States
Likras@likras.org (718) 534-8673

צוות העריכה וההגהה: הרב לוי יצחק ברוק, הרב משה גורארי,
הרב מנחם מענדל דרוקמן, הרב צבי הירש זלמנוב, הרב שלום חריטנוב, הרב מנחם
טייטלבוים, הרב אברהם מן, הרב יצחק נוב, הרב מנחם מענדל רייצס, הרב אליהו שוויכה

תוכן הענינים



ה. מקרא אני דורש.....

מתי שב תרח בתשובה?

איך נחשב תרח לרשע בשעה שכבר עשה תשובה? / מדוע בתרח נאמר ש"עשה" תשובה וגבי ישמעאל "שיעשה" תשובה? / ביאור הראיות מתוך הכתובים שבתרח שב בתשובה בעת שהי' אברהם בן ע', ולאידך תשובתו בחשאי היתה ולא מפורסמת

(עי' לקוטי שיחות ח"ה עמ' 307 ואילך; חפ"ו עמ' 63 ואילך)

ח. פנינים עיונים וביאורים קצרים.....

היתר שחיטה לחול'ה בשבת / זכות ברית המילה

ט. יינה של תורה.....

"לך לך" – תחילת עם ישראל

שורש ההפרש בין ישראל לעמים בעבודת הכורא ית"ש / מהות המצוות – התקשרות בהש"ת / כל עבודת אברהם עד "לך לך" – אינה ראוי' להיכתב / ראשית העבודה ועיקרה ושרשה – קבלת עול פשוטה

(עי' לקוטי שיחות חכ"ה עמ' 47 ואילך)

יג. פנינים דרוש ואגדה.....

מדוע נצטווה אברהם "לצאת" מרצונותיו? / מה לעג ול"מיכל"א דמהימנותא?

יד. חידושי סוגיות.....

ב' גדרים במצות מילה

יתלה ב' ילפותות שמצינו בהא דמילה דוחה שבת, בב' ענינים במילה – כמצוה פרטית וכענין כללי דכניסה לקדושת ישראל / עפ"ז יסיק נפקותא בין הילפותות

(עי' לקוטי שיחות חכ"ה עמ' 54 ואילך; חל"ה עמ' 53 ואילך)

יח. תורת חיים.....

חשוב להיות עסוק!

לזרעך אתן את הארץ הזאת (לך לך יב, טו)

בשעה שהיה אברהם מהלך... כיון שהגיע לסולמה של צור, ראה אותן עסוקין בנכוש בשעת הנכוש, בעדור בשעת העדור, אמר 'הלואי יהא חלקי בארץ הזאת'. אמר לו הקב"ה – 'לזרעך אתן את הארץ הזאת' (בראשית רבה לט, ח)

כ. דרכי החסידות.....

"מה יש לכם מיהודים אלה?"

כב. הוספה - שיחות קודש.....

הרחקה מהשפעות זרות

לקט דברות קודש אודות הזהירות שלא להגרר אחרי הנהגות המקום בו גר

לקראת שבת

כא

הבעל שם טוב היה מתהלך לבוש בבגד עליון של חצי פרווה, כמו פשוטי אנשי הישובים.

פעם אחת הגיע הבעל שם טוב לישוב יהודי שהתעסקו בעבודת האדמה. היה זה באמצע הקיץ ושרר יובש. זמן רב לא ירדו גשמים, תבואות השדה והכרם התייבשו והבהמות הדקות והגסות חלו במחלת הדבר, והיתה עת צרה גדולה.

אנשי הישוב היו יראי שמים, והתעוררו בתשובה, וכשזה לא עזר, החליטו להביא מגיד מוכיח לעורר אותם לתשובה. הביאו מגיד, כל אנשי הישוב התאספו בבית הכנסת והמגיד לא קימץ בדבריו ושפך על האנשים הפשוטים גפרית וזפת, עד שכל הקהל בכה בכיות ויללות בלתי רגילות.

"מה יש לכם מיהודים אלה? יהודים הם טובים!"

מורנו הבעל שם טוב שנכח בבית הכנסת וראה בצרתן של ישראל, ובשמעו קולות הבכיה של האנשים והנשים, פנה אל המגיד המוכיח וקרא אליו בקול אדיר: מה יש לכם מיהודים אלה? יהודים הם טובים. וצעק בקול: בואו יהודים ונרקוד יחד ואחרי מנחה ירדו גשמים. בתחילה הסתכלו עליו בחשד, אולי אין הוא מאמין ח"ו או שיצא מדעתו ח"ו. אך כשמורנו הבעל שם טוב החל להביא ראיות ממאמרי חז"ל לחזוק דבריו, החלו להאזין לדברי החיזוק באמונת ישועת ה' והתעוררו בחיזוק תקיף באמונת ה' ויצאו בריקוד יחד עם מורנו הבעל שם טוב, ובאמצע הריקוד החל לרדת גשם שוטף, ומורנו הבעל שם טוב בירך אותם בברכת שובע.

הדמעות שנטל הבעל שם טוב מבני ישראל, זה רק בקשר לגשמיות, בבני, חיי ומזונא, ואילו בעבודה הרוחנית שבתורה ותפלה צריך להיות כובד ראש.

(תרגום מספר השיחות ד'תש"א עמ' 132 ואילך - ספר השיחות תש"א בלח"ק עמ' קיב ואילך)



דרכי החסידות

שיחות ומכתבים בענייני עבודת ה'
מכ"ק אדמו"ר מוהריי"צ מליובאוויטש זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע

מקרא אני דורש

ביאורים ופירושים בפשוטו של מקרא

"מה יש לכם מיהודים אלה?"

בענין התגלות הבעל שם טוב, היו בכך שני ענינים, מצות עשה ומצות לא תעשה. הלא תעשה הוא מה שהבעל שם טוב נטל דמעות מבני ישראל, כידוע מעניני הבעל שם טוב, שהשתדל בענין השמחה, לגרום ליהודים להיות בשמחה מזה שהם יהודים

הבעל שם טוב נטל דמעות מבני ישראל

מורנו הבעל שם טוב נולד בשנת נח"ת ובאותה שנה תנ"ח הדפיסו באמסטרדם את ספר השל"ה באותיות בהירות.

הוד כ"ק אאזמו"ר הרה"ק "צמח צדק" היה לומד ומדייק באותיות של אדמו"ר הזקן. רבנו הזקן אמר: צדיקים דומים לבוראם. דייק הוד כ"ק אאזמו"ר הרה"ק "צמח צדק" שכשם שבמתן תורה, בעשרת הדברות, היו שני ענינים, מצות עשה ומצות לא תעשה, כך גם בענין התגלות הבעל שם טוב, היו בכך שני ענינים, מצות עשה ומצות לא תעשה. הלא תעשה הוא מה שהבעל שם טוב נטל דמעות מבני ישראל, כידוע מעניני הבעל שם טוב, שהשתדל בענין השמחה, לגרום ליהודים להיות בשמחה מזה שהם יהודים.

המגיד לא קימץ בדבריו ושפך על האנשים הפשוטים גפרית וזפת

מורנו הבעל שם טוב, כשהיה בן עשר, היה כבר חבר בחברת הצדיקים הנסתרים, ובהיותו בן י"ז היתה דרכו בקודש לבקר בכפרים ובעיירות לחזק לבותיהם של אחינו בני ישראל באמונת ה'.

מתי שב תרח בתשובה?

איך נחשב תרח לרשע בשעה שכבר עשה תשובה? / מדוע בתרח נאמר ש"עשה" תשובה וגבי ישמעאל "שיעשה" תשובה? / ביאור הראיות מתוך הכתובים שתרח שב בתשובה בעת שהי' אברהם בן ע', ולאידך תשובתו בחשאי היתה ולא מפורסמת

בעת ברית בין הבתרים אמר הקב"ה לאברהם (פרשתנו טו, טז): "ואתה תבוא אל אבותיך בשלום, תקבר בשיבה טובה". ומפרש רש"י:

"אל אבותיך - אביו עובד עבודה זרה והוא מבשרו שיבא אליו, ללמדך שעשה תרח תשובה; תקבר בשיבה טובה - בשרו שיעשה ישמעאל תשובה בימיו וכו'".

והקשו המפרשים, דלכאורה דברי רש"י סתרי אהדדי, כי בסוף פ' נח כתב על תרח שהי' רשע:

הכתוב שם אומר "וימת תרח בחרן", ומקשה רש"י - הרי יציאתו של אברהם (המסופרת בתחילת פ' לך לך) היתה שנים רבות לפני מיתתו של תרח, ואם כן איך אומר הכתוב "וימת תרח" כאילו מת עתה (עוד לפני יציאת אברהם לארץ כנען), בשעה שעוד היו לו שנים רבות בחיים לאחר מכן? ומיישב בזה הלשון:

"הקדים הכתוב מיתתו של תרח ליציאתו של אברהם, שלא יהא הדבר מפורסם לכל ויאמרו 'לא קיים אברהם את כבוד אביו, שהניחו זקן והלך לו', לפיכך קראו הכתוב מת, [ועוד] שהרשעים אף בחייהם קרויים מתים".

ומעתה צ"ב איך ניישב שני הדברים גם יחד: כאן כתב רש"י שתרח עשה תשובה, ואילו שם נקט שהי' רשע ועד שנחשב כ'מת'?

ב. הרמב"ן (בסוף פ' נח) כתב: "אולי כוונתם שעשה תשובה בשעת מיתה, אבל ימיו היו כולם ברשע והי' קרוי מת".

אמנם כד דייקת בלשון רש"י בפרשתנו (לפי הגירסא שלפנינו), נראה שלדעתו אינו כן, אלא שבשעת ברית בין הבתרים כבר עשה תרח תשובה. שהרי לגבי ישמעאל כתב רש"י "בשרו שיעשה ישמעאל תשובה" – בלשון עתיד, ואילו לגבי תרח כתב: "ללמדך שעשה תרח תשובה" – בלשון עבר (ומודגש הדבר בזה שבבראשית רבה (פל"ח, יב) איתא גם לגבי תרח לשון "בשרו", ואעפ"כ לא נקט רש"י לשון זו אלא לגבי ישמעאל בלבד).

וכן הוא מפורש במדרש תנחומא (שמות יח): "בשרו הקב"ה – חייך שעשה אביך תשובה". [אלא שרש"י שינה מהתנחומא, כי בתנחומא משמע שאברהם עדיין לא ידע מזה, והקב"ה בשרו בשעת מעשה על כך שאביו תרח עשה תשובה; אולם מלשון רש"י משמע שאברהם כבר ידע מקודם שתרח עשה תשובה, והפירוש "ללמדך" הוא שכאן מחדש הכתוב לנו שאכן תרח עשה תשובה].

ובטעמא דמילתא – דלכאורה, כשם שבנוגע לישמעאל מפרש רש"י כבשורה על העתיד, שהקב"ה בישר לאברהם שישמעאל עתיד לעשות תשובה, כן הי' אפשר לפרש בנוגע לתרח, שהקב"ה בישר שהוא יעשה תשובה בעתיד, ואז "יבוא אליו" אברהם – יש לומר:

אמרו חז"ל "הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים" (ברכות לג, ב), ולפני לידתו של אדם – אף שגוזרים עליו אם יהי' עשיר, חכם וכו', הרי "צדיק ורשע לא קאמר" (נדה טז, ב).

והיינו, שאף שהקב"ה יודע כל העתידות, והוא יודע מראש אם האדם יבחר להיות צדיק או רשע, הרי אינו מוציא זאת בדיבור, כי דיבורו של הקב"ה הוא כמו "גזירה" המכריחה את האדם להתנהג לפי זה, וזה סותר לענין הבחירה החפשית של האדם (כמבואר בס' תורת חיים לאדמו"ר האמצעי, פ' תולדות יד, ג ואילך. וראה גם שיחת פסח שני תשד"מ).

ולכן אין זה מסתבר לומר שהקב"ה בישר כאן לאברהם שתרח אביו עתיד לעשות תשובה, שכן בשורה זו הי' בה משום "גזירה" על תרח שהוא מוכרח לעשות תשובה. ולכן מוטב לפרש שבאמת תרח עשה תשובה עוד קודם לכן, מעצמו ובבחירתו החפשית.

[אך לגבי ישמעאל כן מפרש רש"י שהיתה כאן בשורה על העתיד, שהוא עתיד לעשות תשובה – כי מוכרחים לפרש כך, שהרי ישמעאל עדיין לא נולד בשעת ברית בין הבתרים!]

וימתק עוד, שבישמעאל מצינו שהוא יוצא מן הכ"ל ד"צדיק ורשע לא קאמר", שהרי הקב"ה אמר עוד לפני לידתו ש"הוא יהי' פרא אדם ידו בכל" (פרשתנו טז, יב. וראה מכילתא יתרו כ, ב. ספרי ברכה לג, ב) – ולכן אין פלא בכך שהקב"ה גם בישר שהוא עתיד לחזור בתשובה לבסוף].

ונקרא שמו בישראל... שי' – הנה יהי רצון שהוא וזוגתו שיחיו יגדלוהו לתורה ולחופה ולמעשים טובים ויגדל להיות חסיד ירא שמים ולמדן.

במה שכותב אודות הסתדרות זוגתו תחי' בחדשים הבאים, אשר הטפול בהבן דורש כמה שינויים בהסתדרות דעד עתה.

מובן שזהו תלוי בפרטים ופרטי פרטים שאינם במכתבו, והנקודה בזה היא, מיוסד על מאמר רז"ל "הבטלה מביאה לידי כו", שצריך להשתדל שזוגתו תחי' תהי' עסוקה לכל הפחות איזה שעות ביום. . ומובן שסידור זה צריך להיות באופן שלא יגע בהטפול וגידול והתפתחות של בנם שליט"א, ומיוסד על שתי נקודות אלו ובהתייעצות עם ידידיו מבין אנ"ש, בטח יוכלו למצוא מוצא מתאים להנ"ל טוב בגשמיות ורוחניות.

(אגרות קודש ח"ד עמ' צד)

הצלה מחיי בטלה

...כשקולטים נער לבית ספר דחינוך הכשר, הרי זה לא לבד שנותנים לו הידיעות הנחוצות בשבילו בחיים הרוחניים וגם בחיים הגשמיים, אלא שעוד יותר גדול בזה הסיוע דסור מרע – שמצילים אותו מחיי בטלה, אשר הבטלה מביאה לידי כו' וכו', וכמו שראו במוחש תמיד ועל אחת כמה וכמה בתקופה האחרונה של דורנו המזועזע עד היסוד.

(אגרות קודש ח"א עמ' רד-רה)



ג. אלא שמעתי הדרא קושיא לדוכתא: אם אכן תרח עשה תשובה עוד לפני ברית בין הבתרים – שהיתה בהיות אברהם בן שבעים שנה (רש"י בא יב, מ), ותרח הי' אז בן מאה וארבעים – איך אומר רש"י (בדבריו על הזמן שבו הי' תרח בן מאה וארבעים וחמש, כמפורש בדבריו שם) ש"קראו הכתוב מת שהרשעים אף בחייהם קרויים מתים"? ונראה לומר, ובהקדים:

היסוד ב"פשוטו של מקרא" לומר שתרח עשה תשובה הוא מהסיפור שבסוף פרשת נח על זה שתרח יצא מאור כשדים:

הכתוב שם מספר שהרן מת "על פני תרח אביו, בארץ מולדתו באור כשדים" – וכפי שמפרש שם רש"י, שנמרוד השליך את הרן לכבשן האש, מכיון שהסכים לאברהם אחיו שהתנגד לעבודה זרה של נמרוד וכו'.

ולאחר מכן ממשיך הכתוב: "ויקח תרח את אברם בנו ואת לוט בן הרן בן בנו ואת שרי כלתו אשת אברם בנו ויצאו אתם מאור כשדים ללכת ארצה כנען ויבאו עד חרן וישבו שם".

ולכאורה, הי' הכתוב צריך לומר בקיצור: "ויקח תרח . . וילכו ארצה כנען", ולמה הוצרך להדגיש את ה"יציאה" – "ויצאו אתם מאור כשדים"?

אלא, שתרח עשה תשובה ולכן יצא מאור כשדים, מקומו של נמרוד.

[וע"ד שמצינו בפרשת נח לפני כן (י, יא), שנאמר "מן הארץ ההיא יצא אשור" – ופירש רש"י ענין "יציאה" זו, ש"כיון שראה אשור את בניו שומעין לנמרוד ומורדין במקום לבנות המגדל, יצא מתוכם"].

וזו איפוא הראי' על כך שבשעת ברית בין הבתרים כבר עשה תרח תשובה – מהדגשת הכתוב לפני כן על זה שיצא מאור כשדים, מקומו של נמרוד שהתנגד להאמונה בה'.

ד. ובכן, אמנם תרח עשה תשובה ולכן יצא מאור כשדים, מקומו של נמרוד, אך תשובה זו לא היתה גלויה אלא בחשאי.

וכן משמע מזה שתרח נשאר בחרן ולא המשיך לארץ כנען עם אברהם ומשפחתו, ואדרבה, נצטווה אברהם אבינו "לך לך גו' מבית אביך", אף שתרח עשה תשובה, כי תשובתו הייתה בחשאי, ולא התנהג בגלוי כפי הראוי לאברהם כו'.

ומעתה י"ל, שמה שכתב רש"י ש"קראו הכתוב מת, שהרשעים אף בחייהם קרויים מתים" – אין כוונתו שלפי האמת הי' תרח בבחינת "מת", אלא שבהמשך לדבריו לפני כן שהכתוב מקדים את מיתתו של תרח ליציאתו של אברהם כדי "שלא יהא הדבר מפורסם לב" וכו'", ממשיך ואומר שלפי מה שהי' "מפורסם לכל" הי' תרח נחשב עדיין כרשע, כי תשובתו היתה בחשאי ולא נתפרסמה.

ויש להאריך עוד בזה, ואין כאן המקום.

תורת חיים

מכתבי עצות והדרכות בעבודת השי"ת
בחיי היום יום

חשוב להיות עסוק!

לְיִרְעָה אֶתְּ אֶת הָאָרֶץ הַזֹּאת

בשעה שהיה אברהם מהלך בארם נהרים ובארם נחור, ראה אותן אוכלים ושותים ופוחזים, אמר 'הלואי לא יהא לי חלק בארץ הזאת', וכיון שהגיע לסולמה של צור, ראה אותן עסוקין בנכוש בשעת הנכוש, בעדור בשעת העדור, אמר 'הלואי יהא חלקי בארץ הזאת'. אמר לו הקב"ה – 'לירעך אתן את הארץ הזאת' (לך לך יב, טז. בראשית רבה לט, ח)

לא להשאיר זמן פנוי

במענה על מכתבו . . בו כתב אודות המחונך שלו, וכנראה שאחד מהענינים שאותם צריכים לתקן בכלל, ובפרט בהיותם סיבות להשינוי (שכנראה אפילו ממכתבו של המחונך – ישנו, אלא שקטן הוא יותר מאשר כתבו אחרים), הוא הענין שיש לו כמה זמן פנוי העומד לרשותו, ובמילא יכול לעסוק בו כפי רצונו או גם להשאירו פנוי, והרי "הבטלה מביאה כו"¹, ועוד זאת כנראה אין אצלו איזה תכנית מסוימת בהנוגע לעתידו...

ובקשר עם האמור, וגם ענין עיקרי הוא מצד עצמו, צריך הוא להתעניין ע"ד שידוך בשביל המחונך שלו, ומובן שההתעסקות צריכה להיות במרץ הדרוש, וכפי הנראה ברובא דרובא אפשר כדאי שלא ידע שמתעסקים בהנוגע לשידוך בשבילו עד שתהי' ביד כת"ר הצעה פרטית, וד"ל.

(אגרות קודש ח"ד עמ' קמח)

עיסוק של כמה שעות ביום לכל הפחות

במענה על מכתבו . . בו כתב אודות הולדת הבן והכנסו לבריתו של אברהם אבינו

היתר שחיטה לחולה בשבת

אמרי נא אחתי את

מכאן ששוחטין לחולה בשבת (יב, יג. מדרש פליאה)

י"ל בפירוש המדרש, דהנה יש להקשות, מאי טעמא הי' פשוט לו לאברהם, שהמצרים יהרגו אותו בכדי לישא את אשתו, הרי כשיהרגו אותו יעברו על איסור שפיכות דמים, ומדוע חמיר להו איסור אשת איש - גילוי עריות - מאיסור שפיכות דמים?

אך התירוץ פשוט, דהרי במעשה ההריגה לא יעברו עבירה כ"א פעם אחת, משא"כ כשיקחו את שרה ואברהם עודנו חי, הרי בכל ביאה וביאה עוברים על גילוי עריות. ולכן היו המצרים הורגים אותו כדי לא לעבור בכל ביאה על איסור גילוי עריות.

ומזה לומדים כגון דא בחולה, אשר שוחטין לחולה בשבת ואין אומרים נאכילנו נבילה, והוא מטעם הנ"ל, שבאכילת נבילה עוברים על כל כזית וכזית, משא"כ בשחיטה בשבת, שאינו עובר אלא איסור אחד (ר"ן יומא ד, ב ד"ה גרסינן).

אבל, עדיין אין זה מיושב כל צרכו, דהרי אצל אברהם שני האיסורים - שפיכות דמים וג"ע - היו שווים בחומרתם, דבשניהם הוא איסור מיתה, ואיך ילפינן מהא לגבי חולה, שהשחיטה בשבת הוא איסור מיתה ואילו אכילת נבילה הוא איסור לאו, ומי ימר שגם בנדון זה אמרינן שיעבור על איסור חמור פעם אחת, כדי שלא יעבור על איסור הקל פעמים רבות?

וי"ל, דגם גבי אברהם לא הי' מדובר באיסור מיתה, דהרי בביאה שלא כדרכה אין ב"נ נהרג עלי' (סנהדרין נח, ב) רק שמכוער הדבר (ראה תוס' ד"ה לנערה סנהדרין נח, ב), וחזינן מהא דאף בביאה שלא כדרכה היו רק עוברים על איסור קל פעמים

רבות מ"מ מוטב לעבור על איסור חמור פעם א' מעבירה על איסור קל פעמים רבות. ושפיר ילפינן מהא לחולה בשבת.

(נ"פ לקוטי שיחות חס"ו עמ' 784 ואילך)

זכות ברית המילה

א"י במנחות (מג, ב) "בשעה שנכנס דוד לבית המרחץ כו' אמר אי לי שאעמוד ערום בלא מצוה, וכיון שנוצר במילה שבבשרו נתיישבה דעתו".

ולכאור' צ"ע בזה, דאטו רק זכות המילה היתה בידי דוד, והרי ודאי היו בידו גם מצוות אחרות, ולדוגמא ודאי שמוחו ולבו של דוד עדיין משועבדים היו לו ית' כתוצאה מהנחת תפילין, ומדוע רק ע"י מילה נתיישבה דעתו?

וי"ל, דבמצוות אחרות, זה שזכות המצוה עומדת גם לאחר עשייתה, הוא רק כתוצאה מעשיית המצוה, וכמו בהנחת תפילין דהלב והמוח משועבדים לו ית' גם אחרי הנחת התפילין, אך קיום מצות תפילין היה רק בעת הנחתו, ואין האדם מקיים מצות תפילין לאחר שחסר מעליו. משא"כ במצות מילה גם קיום המצוה נמשך לאחר זמן.

דהנה מצוות מילה היא לא רק פעולת הסרת הערלה כ"א גם "להיות מהול" (עיין מכתב הצפ"ע בשד"ח סוף קונט' המציצה), דכל רגע מימי חיי האדם מצווה הוא "להיות מהול", ונמצא, דאף שפעולת המילה היתה ביום השמיני להולדתו, מ"מ כיון שכל רגע מימי חייו ה"ה מהול, נמצא שמקיים הוא מצות מילה כל ימי חייו.

ועפ"ז מיושב מה שנתיישבה דעתו של דוד רק במצות מילה, כי זה שזכות מצוה זו עומדת להאדם כל משך ימי חייו הוא, כי גם קיום המצוה הוי בכל רגע ורגע, ולא כמצות תפילין וכיו"ב.

(נ"פ לקוטי שיחות ח"ג עמ' 757 ואילך)

לקראת שבת

יז

את (קדושת) השבת. וכמובן בפשטות, כי שבת הרי (כהמשך הכתוב) "ביני ובין בני ישראל אות היא לעולם", וקיום ושלמות האות והברית דשבת הוא בקיום האות והברית דמילה, דהלא היא ברית ואות בבשר, הפועלת שלימות בהאות של הקב"ה בישראל.

ויש לומר, דנפק"מ גם להלכה, לפי מה שחקר הגאון מרגצוב (שו"ת צפ"ע

דווינסק ח"ב סכ"ג, צפ"ע מהד"ת כו, ב) "אם מילה דוחה שבת המילה בזמנה או החיוב שצריך למול בזמנה זה דוחה שבת ונ"מ כגון אשה לפי פסק הרמב"ם (רפ"ב דהל' מילה) והרי"ף . . דאשה כשרה למול אם

היא מותרת למול בשבת כיון דעלי' ליכא חיוב למול". די"ל שלהלימוד "וביום השמיני ימול" הא דמילה דוחה שבת (או הותרה) הוא מצד חיוב המצוה (הנאמר בכתוב), ולדרשת המכילתא הוא מצד עצם החפצא דמילה (והרי לא נאמר כאן חיוב מצוה דמילה אלא הא דהיא ברית לדורותיכם), ולפ"ז להלימוד דהמכילתא אשה יכולה למול בשבת.

[ועיי"ע בלקו"ש חל"ה לך ג, מה שיש לפלפל גם במשמעות עוד מן הילפותות דשבת שם לענין גדר מעלת מילה על שאר המצוות כו'].

יינה של תורה

ביאורים בעניני הפרשה על דרך החסידות

"לך לך" – תחילת עם ישראל

שורש ההפרש בין ישראל לעמים בעבודת הבורא ית"ש / מהות המצוות –
התקשרות בהשי"ת / כל עבודת אברהם עד "לך לך" – אינה ראוי' להיכתב /
ראשית העבודה ועיקרה ושרשה – קבלת עול פשוטה

תחילת סיפור התורה אודות עבודת ומעלת אברהם אבינו היא בריש פרשתנו:
"ויאמר ה' אל אברהם לך לך מארצך וממולדתך ומבית אביך אל הארץ אשר אראך".

ואף שגם קודם לציווי זה הכיר אברהם את בוראו, והפיץ את שמו ית' בעולם, ועד
שמסר על זה נפשו בפועל באור כשדים, מכל מקום לא נזכרו כל אלו בתורה, ותיאור
עבודת אברהם מתחיל רק ב"לך לך" גו'.

ולכאורה דבר זה הוא תמוה מאוד (וראה רמב"ן פרשתנו יב, ב): הכיצד זה מתעלמת
התורה משבעים וחמש שנותיו הראשונות של אברהם שעבד בהן את קונו במסירת נפש,
ולכל הפחות ה' לה להזכיר בקיצור מהיות אברהם צדיק, ובדומה למה שהעידה תורה
גבי נח: "ונח מצא חן . . נח איש צדיק" (סוף פרשת בראשית וריש פרשת נח).

ויש לבאר תחילה מהות וענין עבודת אברהם ובני ישראל בכלל, לעומת הנדרש
מאומות העולם בקיום מצוות שניתנו להם, ואזי יעלה כיצד בפסוקים אלו טמון יסוד
מהותי בעבודת בני ישראל בקיום המצוות, וממילא יהיה מובן מדוע מספרת התורה את
תולדות אברהם אך ורק מעת ציווי "לך לך".

שורש ההפרש בין ישראל לעמים בעבודת הבורא ית"ש

קירוב ושייכות האדם אל בוראו יכול להיות באחת משתי פנים: יש והאדם עצמו מבין
בדעתו ומרגיש בלבו שיש בעל הבית לבירה זו וממילא ראוי ונכון להתקרב אליו ככל

הרמב"ם בחומרא (בעונש וכיו"ב ותו לא) שיש במילה, היינו מילה בתורת מצוה פרטית (שבוזה מתאים הלשון "חמורה"). ולענין זה מזכיר ב' הדברים, "שלא נתלה למשה רבינו עלי' אפילו שעה אחת אף ע"פ שהי' בדרך", דבר המורה על גודל חומרת מצות מילה, וכן ענין נוסף המראה עד כמה "חמורה מילה" לגבי שאר מצוות – "וכל מצות התורה נכרתו עליהן שלש בריתות כו' ועל המילה נכרתו שלש עשרה בריתות". והיינו, דהכא לא מיירי על מעלת מילה לגבי כללות התורה, אלא לגבי כל מצוה ומצוה (בפ"ע) מבין כל מצוות התורה, דבכל אחת מהנה "נכרתו שלש בריתות" ו"על המילה נכרתו י"ג בריתות".

ובפרטיות יותר י"ל דמכאן ימצא חילוק גם בעצם גדר הך דינא. כי אי אמרינן דזהו דין במילה, נמצא גדר הדבר דאף שכבר נאמרו (וישנם) איסורי שבת (ומצידים לא ה' למול), יש דין מיוחד במילה שהיא דוחה שבת. ולפי אופן זה משמע דהא דמילה דוחה שבת הוא בגדר דחוי' או גם הותרה, דביחס לקיום מצות מילה בשמונה הותר איסור שבת (וכידוע הפלוגתא (והשקו"ט) בזה בראשונים ובפוסקים, ואם צריך למעט בחילול אם אפשר, וכיו"ב. ואכ"מ).

אמנם, לדעת המכילתא שנלמד מהכתוב בפרשת שבת, דמשמע שהוא מדיני שבת, יש לומר, דהיינו לא רק שהוא תנאי באיסורי שבת, שמלכתחילה לא נאמרו במקום מילה בזמנה, אלא זהו קיום מצות שבת, "ושמרו בני ישראל את השבת לעשות את השבת לדורותם ברית עולם", שמהדרכים "לעשות את השבת" הוא למול בשבת, כי עי"ז "שומרים ועושים"

ואי"ל במשנתנו, דנקטו בלשון "גדולה מילה שנכרתו עלי' י"ג בריתות" (על דרך הביטוי "גדול" במשמעות דבר הכולל, בכל מקום לפי ענינו, בשנים, בחכמה, ביר"ש, בענקים (יהושע יד, טו), ועד לדוגמת "גדול ה'"), והכוונה היא לענין הכללי שבמילה, שהיא ענין כללי בכל התורה ומצות. ולהכי היא "גדולה" (מכל התורה ומצות) בזה ש"נכרתו עלי' י"ג בריתות" (משא"כ כל התורה כו', שע"ז לא היו אלא ג' בריתות).

ועפכ"ז יש לבאר החילוק בין ב' הילפותות הנ"ל בהא דמילה דוחה שבת, אם הוא מהכתוב דפרשת מילה כבש"ס או מהכתוב דשבת כבמכילתא. די"ל בעומק הדבר שהוא תלוי אי קאינן בענין הפרטי או בענין הכללי. דלהדיעה שנלמד מהכתוב דפ' תזריע ("ביום השמיני ימול"), נמצא, דהא דמלין גם בשבת הוא

האפשר; ויש קשר אשר אינו בא מצד האדם אלא הבורא ית"ש הוא הבוחר את האדם שיהי' קרוב אליו.

והנה, קירוב אומות העולם ושייכותם אל בוראם הוא רק בדרך הראשונה, שיש מהם שהבינו בדעתם את מציאות הבורא והשכילו לעשות ככל יכולתם להתקרב אליו.

אמנם, אצל בני ישראל שונה הדבר לגמרי, שכל עיקר שייכותם וקרבתם לקב"ה, ועצם היותם לעם סגולה, אינו בא משום דעתם והחלטתם שמכירים בבורא עולם, אלא מבחירת הבורא ית"ש עצמו, שהוא ית' בחר בנו מכל העמים, ו"קרבתו המקום לעבודתו" (נוסח הגדה של פסח).

והפרש זה שבין התקשרות בני ישראל אל השי"ת לעומת קירובם של אומות העולם, אינו רק חילוק בסדר הדברים, אלא הוא הפרש מהותי ויסודי בין יהודי לבין נכרי העובד את השי"ת:

כאשר מתעורר איש מאומות העולם לעבוד את קונו, הנה מכיוון שכל שייכותו להקב"ה היא מה שהבין בדעתו, שעל כן הוא מתקרב אליו ית', הרי נשאר האיש במציאותו הקודמת, שהוא נברא שפל יושב בתי חומר, וכמו שהוא, בתור נברא, הוא עובד את הבורא כפי יכלתו.

אבל אצל איש יהודי, הרי קרבתו להשי"ת היא מצד הבורא, שבחר בנו מכל העמים, ובחירה זו משנה את היהודי לגמרי, שכל מהותו היא היותו ענין אלוקי הקיים בבריאה. ולא נשמתו בלבד שהיא "חלק אלוקה ממעל ממש" (ראה תניא פ"ב), אלא גם גופו הגשמי הוא ענין אלוקי, וכמבואר בסה"ק (שם פמ"ט) ש"ובנו בחרת מכל עם ולשון" קאי על הגוף ש"נדמה בחומריותו לגופי אומות העולם" ומכל מקום בחר השי"ת בגוף של בני ישראל דווקא שיהיו עם קרובו.

מהות המצוות – התקשרות בהשי"ת

ומהעיקר הגדול שנתבאר למעלה, נמצא חילוק יסודי ועמוק בין שבע מצוות של בני נח לבין מצוות שנצטוו בהן ישראל:

כל שבע מצוות של בני נח מהותן היא יישוב העולם, שבני אדם ינהגו כראוי בינם לבין עצמם, ויעדו ויזכו את סביבתם שתהי' מרוממת ותגיע לשלימותה. ועל כן מצינו שמצוות של בני נח הם ענינים שאפשר לקיימם אפילו מצד "הכרע הדעת" והסברה הישרה בלבד (רמב"ם הל' מלכים סוף פ"ח).

אמנם, מצוות שנצטוו בהן ישראל, הנה מלבד שהן רבות מאוד בכמות על מצוות דבני נח, הרי השתנו גם בעצם מהותן. שתכלית המצווה אינה רק זיכוך האדם והעולם, אלא בעיקר החיבור וההתקשרות עם הבורא ית"ש, ד"מצווה" היא מלשון צוותא וחיבור (לקוטי תורה בחוקותי מה, ג), כי בה ועל ידה זוכה האדם להתדבק בבורא ב"ה.

מילה. ולהכי בהלכה הראשונה כתב "מאוסה היא הערלה שנתגנו בה הגוים שנאמר כי כל הגוים ערלים", דבזה כוונתו לא רק להדגיש המיאוס והגנות שבהערלה אלא (בעיקר) מה שבזה עומד ההבדל שיש בין גוים לבני ישראל, דערלה היא דבר "שנתגנו בה הגוים", וא"כ הפעולה שע"י המילה היא שהדבר יוצר שלימות

בישראל, קשר הברית בינם לבין קונם. והדבר בא לידי הסברה במה שמזכיר הרמב"ם לאח"ז, "גדולה היא המילה שלא נקרא אברהם אבינו שלם עד שמל שנאמר התהלך לפני והי' תמים ואתנה בריתי ביני ובינך גוי", היינו שהשלימות דישאל והברית עם הקב"ה היא ע"י המילה. ולכן המשיך בהלכה זו להביא גם המאמר דמס' אבות "כל המפר בריתו של אברהם אבינו כו' אע"פ שיש בו תורה ומעשים טובים אין לו חלק לעוה"ב", דבזה חזינן באופן בולט ביותר עד כמה ברית מילה קשורה לעצם גדר (קדושת) ישראל (דכל ישראל יש להם חלק לעוה"ב, וכדי לזכות לחיי עוה"ב כשכר לתומ"צ הוא דוקא כאשר המקיימם הוא בגדר ישראל שנצטוו בהם, משא"כ זה אין לו חלק לעוה"ב אף שיש בידו תומ"צ ודו"ק).

משא"כ בהלכה הב' מיירי הרמב"ם בגדר מצוה פרטית שבמילה, דאפילו בתור מצוה פרטית יש בה מעלה נוספת לגבי שאר המצוות. וזהו שהדגיש הרמב"ם בשינוי לשונו תיכף בתחילת ההלכה: "בא וראה כמה חמורה מילה", ולא נקט "גדולה מילה" כמ"ש בהלכה הקודמת (וכלשון המשנה כנ"ל) – כי כאן מיירי

וגם יש לדקדק דבש"ס נקטו "גדולה מילה" גבי "נכרתו עלי' י"ג בריתות" ו"לא נתלה לו למשה כו'", אבל הרמב"ם שינה גבי שלא נתלה למשה כו' ונקט "בא וראה כמה חמורה מילה כו'", ובהמשך לזה כתב (בוא"ו המוסיף) "וכל מצות התורה כו'", דמשמע ש"חמורה" קאי גם על הא דנכרתו עלי' י"ג בריתות.

וגם, בש"ס כאן נאמר רק "גדולה מילה שנכרתו עלי' י"ג בריתות" אבל לא נזכרה ההשוואה לשאר התורה, ומקורו בברכות מח': "צריך שיקדים ברית לתורה שזו נתנה בשלש בריתות וזו נתנה ב"ג בריתות", ולפ"ז הי' מתאים לנקוט "כל התורה (כולה) נכרתו עלי' (נתנה ב)ג' בריתות" [וכלשון עצמו לעיל הל' ברכות פ"ב ה"ג], ומהו דיוק הרמב"ם "כל מצות התורה נכרתו עליהן כו'".

והנה בצפע"נ הל' מילה פ"א ה"ז, ביאר שבמילת גרים יש ב' ענינים, חלק ממעשה הגירות המכניס לקדושת ישראל, וכן קיום מצות מילה כא' מתרי"ג מצות שמתחייב בהן הגר. ע"ש. ונ"ל שבאמת עד"ז הוא גם במילת כל איש ישראל, שיש בה שני דינים, חדא המצוה הפרטית דמצות מילה, ושנית שעל ידי מצות מילה נגמרת חלות קדושת ישראל על התינוק הנולד (עיי' שו"ע אדה"ז או"ח מהדו"ת סוס"ד).

וזהו החילוק בין ב' ההלכות שבדברי הרמב"ם כאן, דבהלכה הראשונה מיירי בענין הכללי דמילה, השייך לגדר (קדושת) ישראל; ובהלכה השנית קאי במצוה הפרטית והגדר הפרטי דברית

והנה, הבורא הרי הוא נעלה באין ערוך ולאין שיעור מהנבראים, ואין לנבראים שום חשיבות ותפיסת מקום לגביו ית'. וממילא אין שייך לומר שעבודת הנבראים תתפוס איזה שהוא מקום אצל הבורא ב"ה, וברור דזה שהמצוות שמקיימים בני ישראל מקשרות ומחברות אותם אל הקב"ה, אין זה מפני שעבודת ישראל פועלת חיבור זה מצד עצמה, אלא שהבורא ית"ש הוא ציווה והחליט וחפץ בכך שעל ידי קיום מצוות אלו יתקשרו ויתדבקו עמו בני ישראל (וראה משל לדבר בספר המאמרים קץ היש"ת עמ' 73 ואילך).

וממילא נמצא שהתקשרות יהודי עם השי"ת על ידי קיום המצווה, אינה משום עבודתו הפנימית במוחו ולבו, וגם לא משום שזיכך ורומם עצמו, כי ככל שתגדל מעלת עבודתו הרי עדיין אין זה נוגע ותופס מקום ח"ו אצל אין סוף ב"ה, אלא פעולתה של המצווה וההתקשרות שעל ידה, היא אך ורק משום שכן רצה וציווה הבורא ב"ה.

כל עבודת אברהם עד "לך לך" – אינה ראוי' להיכתב

ומעתה יימצא ברור ונהיר הטעם למה שמיאנה תורה לספר מעבודתו הנשגבה של אברהם עד הגיעו לגיל שבעים וחמש, ופתחה את תולדותיו אך ורק בציווי "לך לך":

כל העבודה שעבד בה אברהם עד לציווי "לך לך", ובכלל זה מה שהכיר את בוראו בעצמו, ועבד אותו במסירת נפש, והפיץ את ידיעת הבורא בין כל באי עולם, ועד שמסר נפשו בפועל ממש בכבשן האש, הרי כל ענינים אלו הם עבודה שמצד הנברא ושכלו ודעתו ולבו בכח עצמו. וכבר נתבאר שהאדם בכח עצמו אינו יכול להתקשר ולהתדבק בבורא, שהלא אין עבודתו נוגעת לו ומשפעת עליו ח"ו, וכל שביכולתו הוא רק לרומם ולזכך את עצמו ואת סביבתו.

אמנם, כאשר לאחר כל עבודתו משך שנים רבות, עמד הקב"ה וציווהו "לך לך", הרי ציווי הבורא ית"ש יש כאן, שהוא בחר באברהם והבדילו משאר בני אדם, וכאשר יקיים אברהם את זה הציווי הרי יכול הוא להתדבק ולהתקשר בבורא ב"ה, שאמנם אין עבודתו נוגעת אליו כלל, אך הוא רצה ובחר שאברהם דווקא יקיים ציווי זה דווקא, ובכך יוכל להתקרב אליו ולהתדבק בו.

ועל כן סתמה תורה ולא סיפרה משבעים וחמש שנה ראשונות של אברהם, משום שהתחלת עם ישראל היא אברהם אבינו, ש"אחד ה' אברהם" (יחזקאל לג, כד). ומדגישה התורה ש"התחלת" מעלת אברהם אבינו בתור "ישראל", אינה בעבודתו הנעלית שעבד עד אז בכוח עצמו, כי אם בציווי השי"ת הראשון "לך לך מארצך", שאז החל עיקר דבקו והתקשרותו בהשי"ת, שבחר בו הקב"ה והבדילו מכל האומות וקישרו עמו על ידי קיום מצוותיו.

חידושי סוגיות

עיון ופלפול בסוגיות הפרשה

ב' גדרים במצות מילה

יתלה ב' ילפותות שמצינו בהא דמילה דוחה שבת, בב' ענינים במילה – כמצוה פרטית וכענין כללי דכניסה לקדושת ישראל / עפ"ז יסיק נפקותא בין הילפותות

בשבת קלב ע"א מצינו כמה שי' מנ"ל דמילה דוחה שבת, ובשו"ע אדה"ז או"ח סי' שלא נקט דעת ר' יוחנן שם דילפינן לי' מקרא דפ' תזריע "וביום השמיני ימול בשר ערלתו ביום ואפילו בשבת". ובמכילתא אשכחן לימוד אחר ממש"נ "ושמרו בני ישראל את השבת לעשות את השבת" – "דבר שהברית כרותה לו ואיזו זו זו מילה", ובמפרשי המדרש פירשו דהיינו לענין דדחי שבת. וי"ל דחילוק מהותי יש כאן ולא משמעות דורשין.

ויובן בהקדים ל' הרמב"ם סוף הל' מילה "מאוסה היא הערלה שנתגנו בה הגוים שנאמר כי כל הגוים ערלים, וגדולה היא המילה שלא נקרא אברהם אבינו שלם עד שמל שנאמר (פרשתנו יז, א-ב) התהלך לפני והי' תמים ואתנה בריתי ביני ובינך

וגו', וכל המפר בריתו של אברהם אבינו והניח ערלתו או משכה אע"פ שיש בו תורה ומעשים טובים אין לו חלק לעולם הבא. (ובהלכה נוספת:) בא וראה כמה חמורה מילה שלא נתלה למשה רבינו עלי' אפילו שעה אחת אף ע"פ שהי' בדרך וכל מצות התורה נכרתו עליהן ג' בריתות כו' ועל המילה נכרתו י"ג בריתות כו'. ומקור כ"ז במשנה ספ"ג דנדרים, אלא שהרמב"ם שינה לגמרי מסדר הש"ס, דשם סדר מאמרים אלו הוא: מאוסה היא הערלה כו', גדולה מילה שנכרתו עלי' י"ג בריתות כו', לא נתלה למשה הצדיק עלי' (אפילו) מלא שעה אחת כו', גדולה מילה שכל המצות שעשה אברהם אבינו לא נקרא שלם עד שמל כו'. והרמב"ם החליף הסדר, וחילק לב' הלכות, וגם שילב בהלכה הא' הא דאבות פ"ג מי"א "כל המפר בריתו כו'".

ראשית העבודה ועיקרה ושרשה – קבלת עול פשוטה

והנה, לא בכדי סיפרה תורה על מעשי אברהם, אלא משום ש"מעשי אבות סימן לבנים" (רמב"ן פרשתנו יב, ו. וראה לקוטי שיחות חט"ו עמ' 76), וכמו כן מתיאור תחילת ועיקר התקשרות אברהם בבורא ית"ש, יש לו לאדם ללמוד עיקר מהותי ויסודי בעבודתו:

כאשר מקיים יהודי מצווה, הנה אם יש לו ידיעה בהלכות אותה מצווה וענינה ומהותה, ומה גם ברזי המצווה ותוכנה הרוחני, ובפרט כאשר יש בלבו גם אהבה להשי"ת, הרי עליו לדעת שכל ידיעות והרגשות אלו אינן עיקר המצווה, שכולם הם ענינים השייכים לכוחו של הנברא ועבודתו בכח עצמו.

ואילו "ראשית העבודה ועיקרה ושרשה" (ראה תניא ריש פמ"א), הוא שידע ויקבע בלבו שמקיים את המצווה אך ורק משום שהיא רצון השי"ת, ובחור בישראל שיעשו מצווה זו דווקא, וממילא הולך הוא לקיים רצון השי"ת, וכפי שמקדימים קודם קיום כל מצווה "אשר קדשנו במצוותיו וציוונו".

ואילו ה' השי"ת מצווהו לחשוב עצים וכיוצא, ה' עושה את המצווה באותה חיות ובאותה מסירת נפש כפי שהוא עתה מניח תפילין או שומר שבת, כי עיקר תכליתו והמכוון שלו הוא לקיים ולעשות את רצון הבורא, איזה שיהי'.

ועל דרך מה שמצינו באברהם, שכל עבודתו בשכל ובלב ובמסירת נפש משך שבעים וחמש שנה, עם כל המעלות הנשגבות שהיו בה, הרי אינן מסופרות בתורה כלל, כי הן מעלות של הנברא וכוחותיו, ואי אפשר להתקשר על ידן בבורא ב"ה שהוא מרום באין ערוך מכל אלו.

ורק כאשר בא ציווי הבורא ד"לך לך מארצך", אז ה' אברהם יכול להתדבק בבורא, וסיפרה תורה דבר זה בכדי שנדע גם אנו את ראשית העבודה ועיקרה ושרשה – קבלת עול באמונה פשוטה וציות לרצון השי"ת רק משום שכן ציווה.



פנינים

דרוש ואגדה

מדוע נצטווה אברהם ל"צאת" מרצונותיו?

לך מארצך וממולדתך ומבית אביך אל הארץ אשר אראך

(יב, א)

בפירוש כתוב זה נתבאר (ראה סה"מ תש"ה עמ' 94 ואילך) שהליכה זו עבודה גדולה יש בה, "לך לך" – על האדם לצאת ולהתעלות "מארצך" – מרצונותיו, "ממולדתך" – מרגילותיו אשר נובעות המה מטבען מתולדתו, "ומבית אביך" – המוחין של האדם שנקראו בסה"ק בשם "אבות", ועל האדם ללכת מכל אלו ולצאת "אל הארץ" – אל רצונו של השי"ת, "אשר אראך" – שמראה לאדם ומורה לו הדרך אשר ילך בה.

והנה, פשוט אשר מוחו, טבעו ורצונותיו של אברהם כולם היו קדושים, ומ"מ ציווהו הקב"ה "ללכת" מכל אלו, ולצאת מהם "אל הארץ אשר אראך". ואם-כן, יש לתמוה, הרי אם ה' מדובר על רצונות המנגדים לדיני התורה, היה מובן מה שצריך לצאת וללכת מהם. אך מדוע צריך האדם לצאת גם מרצונות קדושים?

ויש לבאר זה על פי מה שרואים בעבודתו של האדם שישנם גדרים ומגבלות אשר מפריעים את האדם מלהתעלות ולשגשג בעבודתו, ויש אשר גדרים אלו נכונים הם גם על פי דין:

ולדוגמא, בלימוד התורה, הרי גם על פי הלכה אין כל אדם חייב להיות הוגה בתורה יומם ולילה, וישנו אשר די לו ב"פרק אחד שחרית ופרק אחד ערבית". וגם העוסק בתורה יתר על זה, הרי די לו ללמוד כפי רגילותו, ואינו חייב להתייגע ולאמץ עצמו ללמוד יתר על אופן עינו הרגיל. וכן הוא בעבודת התפילה, הנה ע"פ הלכות תפילה די לו לאדם גם אם אינו מכווין בפירוש כ"ה המילות. ומה שצריך להיות ב"כבוד ראש" קודם התפילה, הרי מסתפק בכך ש"מניח ידיו על לבו כפותין הימנית על השמאלית ועומד כעבד לפני רבו" (שבת י, א), ובזה יצא ידי חובתו וכך יכול להיות גם בנתינת צדקה, וכהנה רבות.

ולכן על האדם לצאת ולהתעלות מ"ארצך וממולדתך וגו'" – מכל ההגבלות והרגילות שמוגבל

בהן, ולהדר בלימוד התורה וקיום המצוות באופן שאינו מחשב כלל מהי חובתו ומהו לפניו משורת הדין שאינו מוכרח בו, אלא קובע בליבו אשר מוסר הוא עצמו ורצונותיו אל הקב"ה, ואזי לא יסתכל כלל על רצונותיו, ולא יהרהר אודות קיום דין השו"ע בלבד, וכאשר יצא חובתו אזי פטור הוא, אלא אך ורק על קיום רצון העליון.

(ניפ לקוטי שיחות ח"ב ע' 453 ואילך. ח"כ ע' 59)

מה לעוג ול"מיכלא דמהימנותא"?

ויבוא הפליט ויגד לאברהם העברי

הוא עוג הוא פליט, ולמה נקרא שמו עוג? שבא ומצא את אברהם יושב ועוסק במצוות עונות. . אמר אברהם זה קונין הוא, ועכשיו אני אומר לו נשבה בן אחיך והוא יוצא למלחמה ונחרג, ואני נוטל את שרי אשתו (יר, יג. ב"ר פמ"ב, ח)

דברי המדרש אומרים דרשני, דמאי נפק"מ זה שאברהם ה' "עוסק במצוות עונות" – לענין בואו של "הפליט"?

ויש לומר בדרך הרמז:

הנה עוג בא וסיפר לאברהם ששבו את לוט בן אחיו, וכונתו היתה לרעה – שאברהם ילך להציל את לוט מידי המלכים, וכשיצא למלחמה וייהרג אז יוכל לבצע זממו ולקחת את שרה אשתו. ולכאורה קשה, איך זה חשב עוג שאברהם יעמיד את עצמו בסכנה כזו, לצאת למלחמה כנגד ארבעה מלכים גיבורים?!

וליישב זה בא הסיפור שמצא עוג את אברהם "יושב ועוסק במצוות עונות": מצה היא "מיכלא דמהימנותא" (נח"ב כפג, ב), מאכל של אמונה שלמעלה מן השכל, וגם הרי המצה נעשית מקמח ומים בלבד, ובמילא אין לה טעם כמו בחמץ, ורומזת היא על עבודת ה' הנעשית באופן שלמעלה מן השכל וה"טעם".

וכאשר ראה עוג את אברהם עוסק במצוות מצה, "אמר, אברהם זה קונין הוא" – קנאי (פי"מ כ), ואין עבודתו על פי הבנה ושכל, ובמילא כאשר יאמר לו שנשבה לוט, וודאי ילך וילחם במסירת נפש שלמעלה מן השכל וההבנה.

(ניפ רשימת "כ"ב סיון, תש"כ" – "רשימות" חוברת יז)